

SRPEN – ZÁŘÍ 1938 – VÝHLEDY A PŘEDPOKLADY

1. SUDETENLAND

Sám představitel sudetských Němců Franz Jesser dokladoval název Sudety od roku 150, kdy zeměpisec Claudius Ptolemaius pojmenoval oblast Durynského lesa a Krušnohoří Sudetayle, v překladu Pohoří divokých prasat. Říše Durynků byla vyvrácena Franky roku 531 a někdy v té době začaly do Polabí a Krušnohoří stejně jako do dnešního Saska pronikat slovanské kmeny, které zde již zůstaly.

První němečtí osadníci (hosté) se v historických hranicích českého státu usídlili během 13. století na pozvání českých přemyslovských knížat a králů. Důvodem jejich pozvání byl zájem koruny o osídlení doposud pustého a liduprázdného pohraničního hvozdu. Příchodem osadníků jiné národnosti a vytvořením souvislého pásu cizojazyčného osídlení podél hranic se tehdejší mocný a významný středoevropský stát nemusel cítit nikterak ohrožen. Internacionální charakter středověké Evropy, zajišťovaný církví a platným právem, předpokládal věrnost poddaných tomu panovníkovi a tomu panovnickému rodu, který právě držel korunu království, bez ohledu na národnost. Poddaní ve středověku nebyli vnímáni především jako Češi nebo Němci, ale byli to především poddaní panovníka. Podle stejného principu se poddaní české národnosti podřizovali později vůli a vládě lucemburského či habsburského čili ne-českého rodu. Ani Němci v této době nerefleктоvali sami sebe jako jednotný národ, ale jako národy vzešlé z kmenů (Bavoři, Sasové, Frankové apod.). Německo bylo politicky roztrženo do mnoha státních útvarů a národností sjednocených toliko v hranicích Svaté říše římské, ovládané

církvi a císařským majestátem. Středověký český národ byl vnímán a svou vlastní identitu také vnímal spíše ve smyslu Böhmische, národ Bohemie.

Němečtí osadníci vybudovali během staletí v českém pohraničí kvetoucí kulturní společenství úzce provázané s českým živlem, vystavěli množství prosperujících měst, hradů, vsí a pevností, aniž docházelo k rozmlíškám či konfliktům národnostního charakteru. Naopak, v případě války stavěla tato města a zde vládnoucí šlechta ozbrojenou moc bojující pod prapory českého krále, ať jím byl kdokoli. Také v husitských i protestantských válkách 15.–16. století Češi i Němci mnohokrát a na obou stranách spolupracovali a nerozdělovala je řeč, ale víra.

Po začlenění českých zemí do rámce soustátí habsburské monarchie měli zdejší, sudetští Němci ještě méně důvodů cítit se jako utlačovaná národnostní menšina. Vládnoucí vrstva v říši byla německá i česká a na životě i úspěších rakouské monarchie se podílely obě národnosti. Čeští i němečtí poddaní robotovali naprosto stejně, a Habsburkové dokonce v osobě Rudolfa II. učinili hlavním městem říše Prahu.

Povstání protestantských stavů v letech 1618–1620 bylo vedeno proti katolickým Habsburkům, ale nikoliv ve jménu češství. Vzbouření stavové hovořili převážně německy a opačný výsledek bitvy na Bílé hoře by byl zcela jistě celé Čechy zatáhl do německy hovořící protestantské sféry. Lze říci, že setrvání v rámci habsburského soustátí zachránilo Čechům jazyk i národní podstatu. Obnovené zřízení zemské Ferdinanda II. vysloveně zrovnoprávněvalo češtinu s němčinou.

Po vraždění a umírání třicetileté války zbylo v české kotlině necelých 800 000 obyvatel obojího jazyka, převážně zbídačelých nejnižších vrstev. Obnova české populace zůstala odkázána na tyto žalostné zbytky, zatímco německé etnikum bylo vydatně populačně dotováno z říšského kádru. Česká, ale i německá šlechta z části odešla do exilu, střední, zemanská šlechta, ke které měl nejnižší stav blízko, zmizela úplně. Společenský život se stáhl do vesnické ulity. Poddanský stav v Čechách prodělal šokující rychlé vyvázání se ze staré společenské struktury pán–poddaný, přestal rozumět mocným a v jeho vědomí jen zvolna zaplňoval vzniklé vakuum nový strukturální vztah stát–občan. Světská vrchnost se lidu odcizila, zakořenila hluboká nedůvěra k jakékoliv moci a vládě, počátky a základ českého plebejství, které později rozvinul vzrůstající se měšťanský stav v charakteristickou šedou průměrnost. Tento proces naopak nepostihl Němce, Maďary ani Poláky, dokonce ani Slováky v Uhrách.

Habsburské državy nepředstavovaly až do napoleonských válek žádnou jednotnou říši. Jednalo se o soustátí spojené pouze panovnickým rodem a stále více i společnými zájmy. V Uhrách byla za úřední řeč přijata latina, v ostatních državách němčina. To ale neznamenalo žádné poněmčování, spíš správní unifikaci, cosi jako jednotný software v dnešních časech. Měšťané, obchodníci i šlechta, ale

také filozofové a umělci hovořili převážně německy. Čeština byla hrubou venkovskou řečí neschopnou vyjádřit složitější myšlenky, řečí sluhů a rabů, za kterou se mnozí styděli, ačkoliv například korunovační obřad českých králů se odehrával vždy v češtině.

V průběhu 18. století probíhal proces centralizace soustátí a soustavné války s Prusy a Francouzi si vynutily přechod k panovnickému absolutismu. Císař Josef II., který mimochodem hovořil velmi dobře česky, odstranil část stavovských bariér, omezil moc panstva i církve a především odstranil tzv. tvrdé poddanství, což znamenalo, že se poddaní vyvazovali z gruntu, směli se bez povolení stěhovat, ženit a obchodovat s vlastním majetkem. Josefovým cílem bylo uvolnění pracovní síly, která se nyní mohla přesouvat do míst, kde jí bylo zapotřebí, kde se rozvíjelo merkantilistické podnikání. O tom, že ani tehdy nehrála řeč žádnou roli, svědčí fakt, že si císař vůbec neuvědomoval, co způsobí příliv venkovského, tzn. pouze česky mluvícího, obyvatelstva do rozvíjejících se měst.

Německy hovořící středostavovští měšťané se nacházeli v situaci lidí, kteří již disponovali penězi, nápady a majetky, ale stavovské bariéry a neurozenost jim neumožňovaly zapojit se do politického boje o vliv a moc. Francouzská revoluce, která sjednotila národ na bázi jazykové spřízněnosti, tyto střední stavy inspirovala a ukázala jim cestu. Řada německy vzdělaných intelektuálů se začala ujímat českého jazyka, kultivovat jej a přetvářet v politickou páku. Aby bylo možno jazykovou otázku použít k politickému nátlaku, muselo být češství prezentováno jako utlačovaná hodnota. Během 19. století pak byl nově rekonstruován český národ, byly mu stvořeny pohádky o jeho hrdinské minulosti. Všechny důležité dějinné epizody a epochy byly nově vyloženy prizmatem tisíc let trvajících zápasu Slovanstva s Germány. Němectví bylo identifikováno jako nepřítel, stejně tak i katolická víra, Habsburkové anebo Řím.

Češi, obklopení německy mluvícím prostředím, se vydali svou vlastní cestou lidového oportunismu. Národ, který stvořili obrozenečtí aktivisté, neměl již se středověkými Bohemany nic společného, byl čistým a mýtickým uspořádáním ve smyslu Tschechische. Pro Evropu tedy byli Češi národem nově vzniklým, umělým, pro Němce nikdy nepřestali být národem sluhů.

Teprve roku 1804 opustil císař František II. myšlenku Říše římské národa německého (obsazeno Napoleonem) a vytvořil z habsburských držav vlastní soukromou říši, jednotný stát, monarchii a nové císařství. Vídeňský kongres r. 1815 již zcela rozbil tradiční feudální strukturu Evropy, omezil vliv církve na obyvatelstvo a nevědomky tím dal průchod náhražkové víře – nacionálním idejím, které vedly k postupnému rozbíjení evropského internacionalismu a k budování státních celků na národnostním základu. Francouzská jednota a síla inspirovala i sebeuvědomění

Němců jakožto národa spojeného společnou řečí. Země koruny české byly automaticky považovány za součást německého středoevropského prostoru. Nový český národ se od počátku konstitoval nikoliv pro cosi, ale proti čemusi, proti více či méně fiktivní hrozbě germanizace. Germanizační hnutí nebylo vedeno panovníkem ani vládami monarchie, nebylo nikdy vládním programem. Bylo dílem některých Němců v Rakousku a sílilo zejména v českých Sudetech, umocňováno reakcí na české obrození. Bouřlivý rok 1848 doslova nastartoval na obou stranách psychózu strachu. Havlíčkova demagogie a Palackého odmítnutí podané ruky, totiž pozvání delegátů na Frankfurtský sněm, zahájily definitivní rozchod. Němci začali využívat své politické převahy v rámci monarchie, Češi střídali oportunistus s drzostí. Zatímco německé obyvatelstvo Čech se mohlo obracet na zahraniční národní kádr a mocenské struktury říše, Češi odkázáni jen sami na sebe, si vypomohli ideou panslavismu, čímž dali druhé straně najevo, že nebezpečí je smrtelné. Právě panslavismus buditelů znepřátelil Čechům Poláky i původně přátelské Maďary. Objevily se vyslovené podvody: falšování dějin historickými mystifikacemi, dotaženými k dokonalosti Aloisem Jiráskem, a také podvrhy rukopisů. Sám Masaryk musel později na vlastní kůži zakusit sílu českého lpění na iluzi a na lži, když se pokoušel tyto podvody demaskovat. Avšak ani takto pokračující proces sebeuvědomění Slovanů a potažmo i Čechů žádné významnější otevřené konflikty nepřinesl. Panovala poměrně velká svoboda názorů a čeští národovci mohli nerušení provozovat svá divadla, školy i kulturu stejně jako určitou formu samosprávy. Vznikající a postupně narůstající konflikty se odehrávaly v rovině politické a intelektuální. Ani vilémovskou Německou říši, dílo kancléře Bismarcka, nenapadlo vznášet jakékoliv požadavky týkající se sudetských Němců vůči svému konkurentu a později spojenci, Rakousko-Uhersku. Je nutno uvést, že sudetští Němci byli vždy pro-vídeňskou a mnohdy spíše pro-berlínskou skupinou, která v opozici vzrůstajícímu se češství stále více prosazovala germanizační snahy na území Čech a Moravy požadavkem oktrojování, ovšem dělo se tak ve stupňující se psychóze strachu.

Poslední možnost ke smíření obou národů v Čechách poskytla společná válka monarchie vedená roku 1866 proti agresí Pruska. Tehdy našli Češi i Němci společnou řeč, společně bojovali a spolupracovali. Tato prchavá příležitost však nebyla využita a obrátila se v opak hned následujícího roku, kdy císař František Josef I. provedl vyrovnání s Uhry, ale nikoliv s Čechy. Císař byl k tomuto „opomenutí“ veden několika závažnými důvody: Češi v této době především ještě nedisponovali věrohodnou politickou reprezentací schopnou řídit samostatný stát v rámci federativní monarchie. Za druhé nebylo možno darovat vlastní parlament a vládu zemi, v níž se nesvářely dva stejně silné národy, dokud tyto národy nenaleznou společnou řeč nebo dokud si jeden z nich nepodřídí ten druhý.

Němci, ale i Poláci a Maďaři velmi citlivě vnímali české pokrytectví a pozorně zaznamenávali jeho projevy, například tehdy, když se česká politická reprezentace v Říšské radě domáhala pro Země koruny české státoprávního principu, tedy historické zemské hranice, bez ohledu na mínění Němců, ale pro Slováky se titíž politici domáhali stanovení hranic dle principu národnostního, čímž zcela popírali uplatnění státoprávního principu pro Země koruny svatoštěpánské, tedy Uhry. 17 let trvající parlamentní obstrukce českých poslanců v Říšské radě vedla jen k tomu, že Češi definitivně ztratili vliv na chod a proměny říše, že si nevypěstovali žádnou politickou kulturu a v očích světa zůstali národem sluhů, jakkoliv vzpurných sluhů.

Na pádu říše a vlády Habsburků na konci roku 1918 se podílelo jak české národní uvědomění živěné idejemi panslavismu, tak, a ještě více, i německé a pangermánské sociální i nacionální hnutí, ochromující Vídeň demonstracemi a generální stávkou. Naděje císaře Františka Josefa I., že národy říše opět sjednotí zákopy a boj proti společnému nepříteli, se nenaplnily. Během světové války se vysocí důstojníci generálního štábu pokoušeli převzít politickou moc, sjednotit říši silou a Čechům diktovat oktrojem.

V armádách monarchie pod přísahou císaři bojovalo celkově na 8 322 000 vojáků. 518 000 jich bylo zabito na bojišti, 480 000 zemřelo v zajetí. Armádu monarchie tvořilo celkem 12 národností, z toho přibližně 1 000 000 vojáků tvořili Češi. 250 000 vojáků české a slovenské národnosti padlo do ruského zajetí. Celkem 96 000 vojáků české a slovenské národnosti zradilo své přísahy a bojovalo ve Francii, Itálii a Rusku proti císaři. Oproti tomu asi 900 000 českých vojáků zachovalo loajalitu až do samého konce. Po válce byli nazváni hlupáky a švejky, jejich právo na svobodný projev a spolčování bylo zákonem omezeno, nesměli nosit své uniformy ani vyznamenání, zatímco zrádci byli nazváni hrdiny a oslavováni. Na staré pohádky o českém proti-germánském heroismu byly roubovány pohádky nové a čerstvé. Pravdou bylo, že čeští vojáci nebojovali proti Rusům v Haliči nikterak ochotně, ale bojovali a mnozí z nich konali skutečné hrdinské činy, za které byli vyznamenáváni, bez ohledu na svou národnost. Pravdou bylo, že sám císař a jeho vojenská kancelář bojovali proti neopodstatněným snahám německých štábních kruhů prezentovat běžná zajetí jako příklady zrady českých vojáků. Pravdou ale bylo rovněž to, že slavnou bitvu u Zborova, budoucí to základ československé hrdinské tradice, vybojovali českoslovenští legionáři proti převážně českým plukům 19. divize, 75. jindřichohradeckému a 35. plzeňskému. Pravdou bylo, že na italské frontě konali Češi v rakouských uniformách pravé divy hrdinství a neústupnosti, neboť zde bránili území bratrského národa Slovinců. V okamžiku, kdy Hlavní štáb rakousko-uherských armád 3. listopadu 1918 podepsal příměří, nenacházela se na území monarchie noha jediného nepřátelského vojáka. Vojska bojovala všude ještě na území

nepřítele, a přestože monarchie kapitulovala, neprohrávala válku na bojištích, ale v zázemí. Mnozí Češi v císařských uniformách měli hodně důvodů cítit se jako neporažení hrdinové, kteří splnili svoji povinnost, mezi nimi i Jan Masaryk, jehož otec vedl zahraniční republikánský boj proti monarchii.

Konkrétním projevem vůle sudetských Němců po odtržení českého pohraničí bylo zřízení samostatných německých provincií bezprostředně po vzniku a mezinárodním uznání Československé republiky v říjnu až listopadu roku 1918. Ani tyto provincie však neusilovaly o připojení k nějaké větší říši německy mluvících národů, k Německu nebo ke vznikajícímu samostatnému Rakousku. Nebylo totiž oč stát a vůdcům provincií Deutschböhmen (severozápadní Čechy), Sudetenland (Jeseníky a Orlické hory), Böhmerwaldgau (jižní Čechy) a Deutschmähren (jižní Morava) bylo proti mysli spojovat svůj osud s právě poraženými státy postiženými bídou a válečnými reparacemi. Habsburská říše padla do značné míry proto, že se ve strachu z nacionalismu všech svých národů pokusila potlačit jejich vlastní identitu a nahradit ji novou strukturou univerzálního Rakušana, čímsi, co nikdy neexistovalo. Nově vzniklé Československo, respektive síly, které se v Praze dostaly k moci, udělaly naprosto stejnou chybu, když se na nový mnohonárodnostní stát pokusily naroubovat další umělý konstrukt univerzálního národa československého.

Císař Karel I. se dne 16. 10. 1918 (3 týdny před kapitulací) obrátil ke svým národům manifestem, který měl podobu federalizačního zákona a předpokládal vytvoření personální unie samostatných království (včetně českého). Manifest také určoval, že do nejbližších voleb se základy státních parlamentů stanou poslanecké kluby Říšské rady. Pražská epizoda z 28. 10. 1918 tedy nemohla být vyhlášením samostatnosti českého státu a narychlo vytvořený Národní výbor nemohl mít charakter státního orgánu, neboť samostatnost i parlament Čechům udělil o týden dříve již král a císař Karel I., a to legitimně, v souladu s tisíciletou právní kontinuitou českého státu. Vzhledem k silným vojenským a ještě loajálním jednotkám v Čechách by tzv. revoluce v Praze neměla žádný význam, kdyby následně nedošlo k převratu v samotné Vídni. Dne 11. 11., aby zabránil krveprolití ve Vídni, podepsal Karel dokument, jímž se vzdal výkonu vládních povinností, ale nikdy neabdikoval z trůnu. Zprostil armádu přísahy, nikoliv však šlechtu. Poté opustil Vídeň a záhy i Rakousko, aby se tam již nikdy nevrátil.

28. 10. 1918 vznikla samostatná Československá republika doslova na zelené louce, revolučním převratem, a bez jakékoliv státoprávní kontinuity. Tehdejší Národní výbor sestavili čeští politikové, kteří nebyli zvoleni národem k tomuto aktu, ale naopak (někteří), k zastupování národa v Říšské radě, a to v roce 1911. Lze takovou skutečnost považovat za mandát odpovídající závažnosti aktu? Večer

28. října 1918 přijal Národní výbor československý zákon, později zařazený do Sbírky zákonů a nařízení jako zákon č. 11/1918 Sb. V původním textu dokumentu z 29. 10. 1918 je psáno doslova toto: *Státní formu československého státu určí Národní shromáždění ve srozumění s Československou národní radou v Paříži jako orgánové jednomyslné vůle národa. Než se tak stane, vykonává státní svrchovanost Národní výbor.* O jednomyslné vůli národa lze velmi pochybovat. Jednomyslnost vůle nebyla tehdy ani nikdy jindy ověřena. Demokratičnost procesu vzniku nového státu byla od samého počátku více než sporná a Národní výbor bychom stejně dobře mohli nazvat skupinou samozvanců.

31. 10. 1918 podepsali delegáti Národního výboru prohlášení, v němž sami sobě schválili všechny dosavadní kroky a vyhlášení samostatného státu v republikánské formě. Dále je uvedeno: *Představitelé československého národa prohlašují kategoricky, že není a nebude již nikdy žádného svazku mezi národem a dynastií Habsburků.* Pomineme-li výše naznačenou otázku, zda šlo o skutečné představitele národa (navíc národa československého, který nikdy neexistoval), dopustili se tito muži zrady na svých minulých přísahách a fakticky také vlastizrady. Císař Karel I. a zároveň český král Karel III. nikdy oficiálně neabdikoval ze svého trůnu. Kromě toho se císař v dokumentu vzdal pouze podílu na státních záležitostech tzv. Německého Rakouska a tento akt nelze vztahovat na ostatní země monarchie, tedy ani na Království české, Markrabství moravské či Vévodství slezské. Ostatně ani vláda Německého Rakouska nepovažovala prohlášení z 11. 11. 1918 za abdikaci a snažila se jí později od císaře Karla I. dosáhnout. V legislativním a státoprávním smyslu zůstal tedy Karel I. zákonným dědičným vládcem Zemí koruny české a novou republikovou ústavu vyhlášenou Národním výborem v Praze rozhodně, bez podpisu panovníka, nemuseli sudetští Němci považovat za platný dokument. Prohlášení císaře Karla I. z 11. 11. 1918 bylo v Čechách i v Ženevě vydáváno (zcela v rozporu se skutečností) za abdikaci Habsburků z českého trůnu. Takto bezprecedentního zkreslení se nedopustili ani Jihoslované, ani jiné národy rozpadající se říše.

Volba T. G. Masaryka prezidentem byla Národním výborem dne 14. 11. 1918 provedena pouze aklamací. Podle zákona téhož Národního výboru z večera dne 28. 10. 1918 se takto závažné akty měly odehrát teprve po ustavení nového Národního shromáždění, a to 2/3 většinou. Ta zřejmě nebyla zaručena, proto předseda NV dr. Kramář spěchal.

V listopadu 1918 padl v novém národním československém shromáždění návrh, aby byl poslední habsburský císař Karel I. a zároveň český král Karel III. zbaven českého trůnu zákonnou cestou. O návrhu vůbec nebylo hlasováno. Nevznikla žádná zákonná norma, která by zrušila platnost Zlaté buly či Pragmatické sankce. Česká politická reprezentace tak v očích civilizovaného světa naprosto popřela

jakoukoliv kontinuitu tisíc let platného zákona a práva a rozhodla se budovat svoji existenci v úplné izolaci od historie jak svého národa, tak i civilizované Evropy vůbec. V očích světa se Češi stali pouhými vzbouřenci a zrádci, jimž podivná hříčka historie a výjimečné okolnosti přihrály vlastní stát, nezaslouženě a zdarma. Samotní Češi, kterým nezbylo, než aby se pevně přidrželi svých historických mystifikací, glorifikovaného husitství, habsburských křivd a nové heroické kapitoly zahraničních legií, tento kritický pohled světa nevnímali a až na vzácné výjimky vnímat nemohli. Z glorioly husitství a z mýtu odporu proti Habsburkům povstal nový lidový politicky živený odpor proti všemu rakouskému, německému, proti Římu, proti církvi a katolicismu, nakonec i proti víře v křesťanského Boha vůbec. Vzkvétal český měšťácký ateismus razící heslo *Proti všem!*; náhražkou Boha se stal národ, náhražkou krále prezident, náhražkou dynastie stát a náhražkou historické pravdy pouhá iluze, o to více a o to zarputileji hájená a institucionalizovaná. Tato iluze však nebyla sdílena ostatními národy nového státu, který pod záminkou osamostatnění Čechů uzavřel ve svých hranicích mnohé jiné národy, často proti jejich vůli.

12. 12. 1918 podala rakouská vláda návrh na kantonální uspořádání Československa. Tento návrh byl pro vítězné státy Dohody nepřijatelný, neboť byl prezentován jako návrh na vytvoření Velkoněmecké republiky, tj. Rakouska s přilehlými sudetskými oblastmi. Ještě 4. 3. 1919 podávali někteří sudetští poslanci, teď již českoslovenští občané, protest proti skutečnosti, že nemohou volit své představitele do rakouského parlamentu. Teprve po tvrdé a prudké reakci Dohody, spojené s vyhrůžkou vojenského zásahu, ustala zjevná a otevřená snaha Rakouska zasahovat do vnitřních záležitostí Československé republiky. Hranice nové republiky byly stanoveny mezinárodními dohodami tak, aby odpovídaly historickým hranicím Českého království a Moravského markrabství. Problémy se stanovením slovenských hranic jsou celkem známé. Československá vláda posléze rezignovala na možnost připojení dalších historických zemí Koruny české – jako větší části Slezska a oblasti Lužických Srbů – navzdory velkému zájmu obyvatel Lužice o připojení.

Spor o stanovení severomoravských hranic s nově vznikajícím Polskem se stal opět konfliktem mezi principy národního sebeurčení a principy státoprávními. Podle prvního z nich mělo Těšínsko připadnout Polsku, neboť většina jeho obyvatel hovořila Polsky. Podle druhého z nich příslušelo Knížectví těšínské od nepaměti Zemím koruny české. Češi sami ovšem popřeli historická právní hlediska již způsobem, jakým ustavili republiku. Poláci řešili vzniklý konflikt obsazením sporných území vojskem. Československo, podporováno větší částí dohodových politiků, přistoupilo také k vojenskému řešení a po několikátýdenních bojích polskou armádu z větší části sporného území vytlačilo. Závěrečná dohoda o úpravě hranic s Polskem byla podepsána až dne 23. 4. 1925.

Maďarské územní a politické nároky v tzv. Horních Uhrách byly z evropského pohledu značně zdiskreditovány bolševickým pučem v této zemi, a Maďarsko se proto ve svých územních nárocích ocitlo od počátku v nevýhodě. Pražští mocipáni však dokonale podcenili slovenskou otázku a vedení doposud panslavistickými idejemi automaticky pokládali Slováky za pouhou odnož českého národa. 2 miliony Slováků měly tak zvětšit populační kádr 6milionového českého národa, čímž by se 3milionová sudetoněmecká populace stala definitivně pouhou národnostní menšinou, nikoliv druhým největším národem nového státu. Slovenský národ, jakkoliv se před válkou vzpíral násilné maďarizaci, měl však úplně jiného ducha než národ český. Řeč byla vlastně jedinou podobností mezi oběma národy. Silně zakořeněná křesťanská víra slovenských katolíků, ale i evangelíků vynášela do popředí zcela jiné hodnoty, než jaké vyznávali ateismem nakažení Češi. České úsilí sloučit slovenský národ s českým, aby se z něho při jeho nedostatečném počtu nestala také jen národnostní menšina, bylo na Slovensku chápáno jako agrese. Příliv vzdělaných Čechů a intelektuálů na Slovensko přinášel na jedné straně pomoc, na druhé straně zesiloval komplex méněcennosti. Republikánské ideje zde nikoho nenačchly, zvláště když je přinášeli militantní ateisté. Nová Československá armáda, která se v bojích s Maďary na Slovensku příliš nevyznamenal, zanechala spíše rozpačitý dojem. Nebyla předložena a ani nevznikla žádná realistická koncepce soužití těchto dvou hlavních národů v novém státě. Sliby federalizace, které učinil Masaryk v Pittsburku, se žádná z vlád nenamáhalo realizovat a ve strachu z menšin nebyly uděleny žádné významnější pravomoci ani samosprávným orgánům. Praha od počátku budovala centralistický stát pod kuratelou Čechů, přesně takový, jaký vyčítala Habsburkům.

České úřady i politici měli nejednu dobrou příležitost, jak získat na svou stranu většinu Slováků. Byli zde hlasisté, evangelíci sdružení ve Sv. Martině okolo Matice slovenské, kteří získali ve volbách roku 1920 většinu ve Slovenské národní radě. Namísto efektivní spolupráce s těmito slovenskými buditeli byl orgán direktivně zrušen čechoslovakistou Šrobárem a poslanci kooptováni do parlamentu. Tam jejich hlasy zcela zanikly. Varovné hlasy slovenských katolíků Ferdinanda Jurigy a Andreje Hlinky nebyly vyslyšeny. Nějaký čas zachraňovala situaci spolupráce s převážně moravskými katolíky, kteří se také cítili znepokojeni pragocentrismem, ale ani Šrámkovi se nepodařilo v parlamentu prosadit myšlenky slovenské autonomie a posílení samosprávy. Nejhůře nesli Slováci proces laicizace školství, na Slovensku tradičně církevního, českými ateisty. Vznikající spor mezi oběma národy nabýval charakteru světonázorového. Sama Alice Masaryková v Bratislavě tvrdě narazila se svými přednáškami o humanismu již roku 1919. Když se Hlinka pokoušel na vlastní pěst sdělit svá varování mírotvorcům ve Versailles, byl jeho čin doma

kriminalizován. Slováci začínali zvolna chápat, že k Maďarům, a ještě spíše k Polákům, mají coby národ, duchovně a kulturně blíže, než k Čechům.

Ve volbách roku 1920 zaznamenali čechoslovakisté na Slovensku drtivou porážku, zato Hlinkova ľudová strana dosáhla 23 % hlasů. Koncem tohoto roku opustili hlinkovští poslanci společný katolický klub a jejich strana přešla do opozice. Když v lednu 1922 neuspěli s návrhem na uzákonění autonomie Slovenska, roztržka se stala definitivní. Během dalších let republiky nabývala HLS na síle, až nakonec reprezentovala polovinu Slováků. Roku 1932 našli hlinkovci společnou řeč s luteránskými kolegy ze Sv. Martina a následující rok v Nitře uskutečnili stotisícovou demonstraci za autonomii, přičemž dav vypísal z tribuny zástupce vlády. Zároveň začaly v této straně působit odstředivé tendence. Vytvořilo se pro-polské Sidorovo křídlo a Tukovo křídlo pro-maďarské. Tato křídla již nesměřovala k myšlence slovenské autonomie, ale daleko radikálněji k přímému spojení Slovenska s Maďarskem nebo Polskem. S těmito křídly se daleko snadněji mohli domluvit sudetoněmečtí separatisté.

Na druhé straně je možno tvrdit, že po celé období 20.–30. let byla situace menšin v Československu nesrovnatelně lepší než situace menšin v jiných evropských národnostně pestrých státech. Situace Němců v RČS byla vždy lepší než například situace německé menšiny v Polsku, o čemž svědčí i hromadné a spontánní přání Němců na Těšínsku v období česko-polského konfliktu žít spíše v RČS než v Polsku. Po celých dvacet let se Němci, jako jednotliví občané, těšili stejným právům jako Češi a statut těchto občanských práv byl vyšší než v bývalém Rakousku.

Češi a Slováci tvořili v roce 1938 jen 66,24 % obyvatelstva RČS a zdaleka nebyli jednolitým státotvorným národem. 32,1 % vojáků Čs. armády bylo jiných národností než české či slovenské. Samotný pojem sudetští Němci byl zaváděn již před světovou válkou Franzem Jesserem. Původně se název vztahoval na severní pohraniční oblasti státu, později zahrnul i ostatní Němce usídlené po celém území RČS. Statistiky oné doby jsou poněkud zkreslené, neboť také židovské obyvatelstvo často udávalo německou národnost. V každém případě tvořili sudetští Němci okolo 22,5 % obyvatelstva RČS. Příčinou jejich separatistických snah nebyla československá zákonnost, demokratická ústava ani nedostatek národnostních práv či zjevný útlak, spíše obecně pociťovaná ztráta původního vlivu a postavení. Sudetští Němci se stali občany RČS v roce 1918–1919 proti své vůli. Dle vlastních slov nechtěli být sluhy sluhů. Když už se tak stalo, měl jim být dopřán podíl na tvorbě základních zákonů státu. Jejich požadavek na vytvoření spravedlivě zastoupeného zákonodárského sboru byl odmítnut. Nevznikla žádná sněmovna národů. Sudetské Němce by ve 20. letech plně uspokojila územní samospráva podle vzoru švýcarského kantonálního systému, ale i toto bylo několikrát odmítnuto samotným Masarykem. Přestože